

گامی به سوی تحول در الگوی تولید علوم تربیتی: بررسی انتقادی الگوی تبیین معرفتی با تعالیم دینی^۱

دکتر علی‌رضا صادق زاده قمصری^۲

چکیده

این مقاله با توجه به نقش برجسته علوم تربیتی در شناخت و هدایت فرآیند تربیت، در راستای مطالعه انتقادی این حیطه علمی به بررسی انتقادی الگوی خاصی می‌پردازد که بر روند کنونی تولدی معرفت تربیتی مسلط است؛ بنابراین طرحواره کلان، پژوهش تربیتی تنها با بهره‌گیری از منابع معرفتی بشری (مانند عقل و تجربه) صورت می‌پذیرد و «تعالیم وحیانی دین» در هیچیک از مراحل تدوین و اعتباربخشی به نظریات تربیتی نقش ندارند. التزام به این نوع «تبیین معرفتی با تعالیم دینی» در عرصه علوم تربیتی، به تکوین نظریه‌های تربیتی با محتوای قالبی کاملاً غیر متأثر از تعالیم و ارزش‌های دینی انجامیده و نهایتاً

۱. این مقاله برگرفته از رساله دکترای فلسفه تربیت است که با عنوان «بررسی ارتباط معرفت شناختی دانش آموزش و پرورش با تعالیم وحیانی اسلام» در دانشگاه تربیت مدرس و با راهنمایی استاد محترم جناب آقای دکتر خسرو باقری انجام یافته است.

۲. عضو هیأت علمی دانشگاه تربیت مدرس

هدایت جریان تربیت را بر اساس ملاحظات غیر دینی سوق داده است. این نوشتار با تلقی «وحی» به مثابه منبع معرفتی مستقلی برای ارائه برخی حقایق و واقعیت‌های مهم به ویژه در زمینه تعلیم تربیت، اتکای تحقیقات تربیتی بر «الگوی تباین» را امری مسأله ساز می‌داند و با تحلیل و نقد این الگو، بر ضرورت تحول در روند تولید دانش تربیتی و لزوم یافتن الگویی جایگزین برای آن تأکید می‌نماید. در مقاله حاضر به منظور ارزیابی انتقادی الگوی تباین و تضعیف سیطره مطلق آن با پژوهش‌های تربیتی معاصر، مهمترین مبانی فلسفی و کلامی این پارادایم شناسایی شده‌اند که عبارتند از: اومانیسیم معرفتی، اثبات گرایی، کثرت گرایی تباینی، تحویل دین به امری غیر شناختی و سکولاریزم. سپس با مروری بر انتقادات قابل توجه مطرح نسبت به آنها، تردیدپذیری و ضعف این مبانی تبیین شده است؛ بنابراین با توجه به دیدگاههای رقیب، نه تنها می‌توان در کنار «الگوی تباین» از الگوی دیگری برای تولید دانش تربیتی سخن به میان آورد؛ بلکه در صورت طراحی چنین الگویی بر مبنای امکان ارتباط معرفتی با تعالیم وحیانی دین، باید روند فعلی پژوهش در علوم تربیتی، بازنگری و شود.

واژگان کلیدی: علوم تربیتی، علوم انسانی، الگوی تباین، علوم اجتماعی، تعلیم و تربیت، بومی کردن